

Kerek évforduló – 140 évvel ezelőtt született

Dr. Fogolyán Kristóf élete

Dr. Fogolyán Kristóf 1878. június 3-án született Sepsiszentgyörgyön. Szülei katolikus székely örmények voltak. Édesapja ugyancsak a Kristóf (1836-1922) nevet viselte és egyik ága volt a Marosludasról a Székelyföldre került nyolc gyermekes örmény családnak, s mint ilyen Sepsiszentgyörgy jó módú kereskedője lett. A felesége a kézdívásárhelyi – ugyancsak székely örmény – *Fejér Mária Rozália* (1835-1917), a „Rudolf Kórház” alapításánál közreműködő *Fejér Lukácsnak* (1815-1888) a lánya volt.

A gyermek Kristóf elemi iskoláit a szülővárosában végezte, majd a nagyszebeni Állami Gimnáziumban folytatta, hogy a német nyelvet is jól elsajátítsa. Közben a sepsiszentgyörgyi iskolátsáraitól sem szakadt el. Ezt bizonyítja a Székely Mikó Kollégium zenekaráról 1895-ben készült fénykép, amelyen a zenekar tagjai között látható ő is (ülve, cselóval).

1896. június 26-án szerzett jó érettségi bizonyítvánnyal iratkozott be a Kolozsvári Ferenc József Tudományegyetem orvosi fakultására. Tíz egymásután következő félévben szorgalmas hallgatója volt az orvostudományoknak. A természetrajzi elővizsgákat az első év végén, míg az előszigorlatot a második tanév végén tette le. Az akkori szokás szerint a hatodik félév folyamán önkéntes katonai

szolgálatra jelentkezett, és a Bécsben állomásozó császár-vadász ezredben az önkéntesi év első felét leszolgálta. Gyakorlati kiképzése céljából – már mint orvos-tanhallgató – a kilencedik és tizedik félév folyamán önkéntes gyakornokként működött.

Az abszolutórium elnyerése után 1901. június 1-jétől mint szigorló orvost a közoktatásügyi miniszter a belklinikára gyakornoknak nevezte ki.

Sebészi oklevelét Kolozsváron szerezte 1901-ben, és 1902. március 1-jén avatták orvosdoktorrá. Erről a családi hagyatékban lévő szűkszavú táviratból szerzünk tudomást: „Szombaton doktorrá avatnak, Kristóf”. Egy évig még Kolozsváron maradt és a kolozsvári Sebészeti Klinikán mű-

tői és sebészeti szakvizsgát tett.

Ezt követően Németországba ment külföldi tanulmányútra, s ennek során számos világhírnévnek örvendő professzor mellett igyekezett ismereteit bővíteni. Berlinben *Althausen* klinikáján externként szülészetet tanult, s közben bejárta *Magherort* és *Dürsen* magánklinikáira, ahol ugyancsak a szülészet és a nőgyógyászat időszzerű kérdéseit sajátította el. Innen Drezdába ment, ahol *Leopold* professzornál a Királyi Bábaképző Intézetben szülésmesteri tanfolyamot végzett. Ugyanakkor itt gyarapította szövettani és laboratóriumi ismereteit is. A későbbiek során *Landautól*

1878-1954

Fogolyán Kristóf

cystoskópiát, *Joseftól* és *Lassartól* bőrgyógyászatot és veneorológiát tanult. *Bergman* mellett sebészettel foglalkozott, *Heubner*nél gyermekgyógyászatot tanult, s ugyanakkor elsajátítja a gége intubálás technikáját is.

1904-ben hazatért Magyarországra és Kecskeméten vállalt sebész orvosi állást. Itt kapta a sepsiszentgyörgyi – akkori Ferencz József – kórház meghívását, amelynek eleget téve 1906 elején hazatért. Első lépésként egy műtőtermet alakított ki úgy, hogy az addigi kötözőt egy fallal egy nagyobb és egy kisebb teremre osztotta. Előbbi lett a műtő, utóbbi a kötöző. A kórház kicsi ablakait még ugyanebben az évben nagyobbakra cseréltette ki.

1907-ben *Daday*, mint a kórház igazgatója – valószínű a nyugatot is megjárta, szenvedélyes alkotó, építő Fogolyán unszolására is – indítványozta, hogy a Háromszék vármegye tulajdonát képező *Groeder* család alapítványának kamatait fordítsák a kórház fejlesztésére és modernizálására. Ezt az indítványt elfogadták az illetékesek s 3000 koronát bocsájtottak a kórház rendelkezésére. Ebből 1347 koronáért műszereket, és 1140 koronáért egy modern műtőasztalt vásároltak. 1909-ben báró *Groeder* hozzájárult ahhoz, hogy az alapítványból további 2000 koronáért egy Röntgen készüléket is megvásároljanak, melyet 1910-ben szereltek fel. Ugyancsak 1909-ben elkészítették a kórház főbejáratát is, most már az utcáról, de az eredeti udvari bejáratot is megtartva. Ugyanebben az évben elvégzik az 1907-ben kérvényezett villany bevezetését is.

Ebben az időben a kórház már annyira túlsúfolt volt, hogy terjeszkednie kellett. Ezt csak úgy tudták megoldani, hogy felszámolták az igazgató főorvos kórházban lévő lakását, és az épület déli –a mai

Kórház utcára néző oldalára – egy földszintes épületet emeltek, amelyik a mindenkori igazgató főorvos lakása lett. Ebből egy összekötő ajtón tudott az orvos átmenni – sürgős esetekben a kórházba. Ide költözött aztán Fogolyán Kristóf is a családjával, miután – 1911-ben – *Daday* lemondása után – ő lett a kórházigazgató, sőt ettől kezdve a városi tisztiorvosi teendőket is ellátta.

Daday és Fogolyán összefogásával a kórház az addigi évekhez képest rohamos fejlődésen ment át. Sajnos így sem tudott lépést tartani a növekvő szükségletekkel. Az 1853-ban épített kórház, már szűknek bizonyult, ezért a vármegye megbízásából Fogolyán doktor a fővárosba (Budapestre) utazott, hogy kieszközölje a belügyminisztertől egy új kórház építésének az engedélyezését.

A fővárosi utat siker koronázta. A tervezési munkálatokkal *Kós Károlyt* – aki a Székely Nemzeti Múzeumot is tervezte – bízták meg. Ettől kezdve életre szóló barátság szövődött a két rokonlelkű ember között, amit bizonyít az ötven évvel később keltezett levél is. *Kós Károly* így ír erről a megbízatról: „A vármegye (...) a maga részéről felkért engem (levélben) hogy Fogolyán doktorral egyetértésben, az ő általa összeállított program alapján készítem el a kórházpavilonok vázlattervét, azok elhelyezését a terepen, és a megfelelő úthálózat tervét. Fontos követelmény volt az építéssel szemben, hogy az épület együttes rendeltetésén kívül fejezze ki a székely város, a székely nép sajátos építő, formáló szellemét”.

Sajnos, az első világháború kitörése megakadályozta a pavilonrendszerű kórház megépítését, de a háborús körülmények között is lerakták őrköi kőből a központi épületnek az alapját, és részben

elkészítettek néhány kisebb épületet, így a hullaházat (a mostani törvényszéki orvostani épület). Ezen kívül „pirosba” felépítették a később lebontott adminisztrációs épületet.

A háború alatt a városi kórház vezetése mellett Fogolyán doktor még a hatszáz ágyas vöröskeresztes kórházat is irányította. Munkája elismeréseként II. osztályú Vöröskereszt kitüntetést adományoztak neki.

1918 – 1920 között, a zűrzavaros átmeneti időkben saját maga finanszírozta a kórház működését, és a későbbiek során is sok szegény betegen segített. Előfordult több alkalommal, hogy sokgyerekes családtól nem fogadott el pénzt szolgálataiért. A fáma szerint a betegek „Fehér Angyalnak” hívták.

A sepsiszengyögyi egészségvédelmi hálózat kifejlesztését sajnos évekig megakasztotta a háború, és annak következményei. Míg a környező városokban, mint Brassóban, Segesváron végbement egy szakosodási folyamat, addig a szentgyörgyi kórház megmaradt vegyes kórháznak, ahol szakorvosi ellátást csak Fogolyán doktortól kaptak a betegek. A nem sebészeti és nőgyógyászati betegek ellátása a kórház alorvosának, *Csulak Samunak* a hatáskörébe esett.

Fogolyán doktor nyugtalan alkotó szellemének köszönhető, hogy 1926-ban felépítették a Kós által tervezett egyik pavilont a fertőző betegségek számára, és befejezték a hullaházat. Még lehetősége volt a régi műtő mellé egy új helyiséget építtetni, amelyik már valamelyest emlékeztetett egy korszerű műtőre, aztán ezzel meg is szakadt a kórház fejlődése, és a vidéki kis kórházak szintjén maradt. 1923-tól kezdve évenként felülbírálták szakmai tudását, képességét, majd 1935-ben nem

megfelelő szintű nyelvismerete miatt rendelkezési állományba helyezték. Munkáját a lánya részére megvett, a Bazár és az öreg Fogolyán háza között fekvő Hutera Árpád-féle telken lévő ház két szobájában berendezett magán szülőotthonban folytatta, ott továbbra is hivatásának élhetett. 1936. február 17.-én miniszteri rendelettel áthelyezték Kézdivásárhelyre főorvosnak, ahonnan, ideiglenesen 1936. április 1.-jén újra visszahelyezték Sepsiszengyörgyre.

A helyét *Dr. Bidu Valér* vette át, aki három évig vezette a kórházat. Folytatta a központi pavilon építését, és azt sikerült is fedél alá hoznia. Igaz nem az eredeti tervek szerint, hanem azt a lapos – bádoggal borított – tetőt építették rá, amelyet ma is visel.

1940-ben ismét Fogolyán Kristóf lesz az igazgató, aki folytatja a központi pavilon befejezését. Szétválasztja a sebészetet és a belgyógyászatot. A sebészet és az új épületben, a tíz ágyas szülészeti osztály az egykori igazgatói lakásban működik.

Az 1943-ban felgyorsult kórházépítést megállította a második világháborúnak Szentgyörgyön való átvonulása, pedig a központi épület már-már a berendezés fázisáig jutott. Sajnos a visszavonulók szinte csak az üres épületet hagyták a bennelévő vasággyakkal.

Időközben Fogolyán doktor a Huterá-féle telek kertjében a brassói *Halász Kálmán* építész tervei és Kós Károly utólagos tanácsai alapján hozzáfogott egy - saját - négy emeletes szanatórium építéséhez. Sajnos ezt a tervét nem sikerült megvalósítania, mert a kommunista rezsim minden vagyonát államosította, később az előtte álló épületet is lebontva közigazgatási hivatallá alakította át a négyemeletes szanatóriumnak szánt épülettel együtt.

1945-től a háborúból hazatérő fia, *Dr. Fogolyán Miklós* lesz az osztályvezető főorvos egészen az 1948-ban bekövetkezett államosításig. Még Fogolyán Kristóf is dolgozott, kezdetben régi álmának a megvalósításán, az anya és csecsemő védelmi hálózat kiépítésén. A kórházak államosítása után ezt beleolvasztották az Egyesített Kórházi Hálózatba, és ő a járóbeteg rendelésben dolgozott 1953-ig. Ekkor megtámadta a gyilkos kór, a rák, amely ellen egész életében harcolt.

Dr. Fogolyán Kristóf azonban nemcsak orvosa, hanem egy nagyon sokszínű alakja volt Sepsiszentgyörgynek. A kelet-európai polgárosodás legvirágzóbb szakaszában született és élte le fiatal éveit, adottságai mellett talán ez is meghatározta az életfelfogását és pályáját. Ez segíthette átélni a két világháború mérhetetlen szenvedéseit, az interbellumban történt megaláztatásokat, majd a második világháború utáni nehézségeket, és a kommunista rezsim által való teljes kifosztást. Törhetetlen lendülettel dolgozott mindig, a jelmondatává vált "Semper bonis artibus", azaz "mindig a jó munka érdekében", ahogy szerette mondani, még akkor is, amikor pártszékházat költöztettek az újonnan megépített szanatóriumába, a szülészet-nőgyógyászat helyett.

1905. január 6-án feleségül vette *dr. Lukáts Adolf* (1848-1924) jogász professzor, egyetemi tanár és galántai *Fodor Aranka* (1858-1942) „ünnepelt szépségű” lányát, *Lukáts Gizellát* (1883-1931). A doktor úr e házasság révén rokonságba került az egykori híres *Dr. Fodor Józseffel* (1843-1901), nemzetközileg elismert higiénikus-sal, a magyar közegészségügy megteremtőjével. A házasságból két gyermek született: Miklós (1905-85) és Edit (1908-95). Lukáts Gizella az 1931. április 30-án

bekövetkezett korai haláláig méltó társa és támogatója volt férjének. „A boldog családi otthon valóságos kulturális centruma volt a székely városnak, ahol annyi szócsepp, olyan sok megbeszélés folyt irodalomról, művészetről, ahonnan nemes társadalmi törekvések indultak ki... A székely nép nagyon korán veszítette el nagyszonyját”- írják a *Pásztortűz* című folyóiratban 1931-ben megjelent – Dr. Fogolyán Kristófnéről – szóló nekrológban. Dr. Fogolyán Kristóf a Megyei Orvosi Kamara elnöke, valamint a Román Koronarend tisztikereszt tulajdonosa volt. Sokoldalú elfoglaltsága mellett a természetjáró mozgalomnak is nagy híve volt. 1934-ben, amikor Sepsiszentgyörgyön újra megalakult az Erdélyi Kárpát Egyesület, a második világháborúig tartó szakaszában ő kerül az EKE háromszéki szakosztályának élére.

Fogolyán doktor nagy zenei, képzőművészeti, történelmi műveltséggel rendelkezett. A zenét nemcsak szerette, hanem diákkorától kezdve ő maga is művelte. Nagy művészpártoló volt. 1927-ben ő és Miklós fia hozza a Brassóban lebetegedett *Bartók Bélát* Sepsiszentgyörgyre, ő volt a kezelő orvosa, és a felgyógyulása után ő vette rá Bartókot, hogy Sepsiszentgyörgyön is koncertezzen. *Dr. Koczka György* belgyógyász főorvos – aki személyesen is ismerte - írja: „Az építészettel valahogy úgy volt, mintha fő foglalkozása lett volna. Állandóan tervezett, rajzokat készített”. 1954. április 22-én halt meg. Porai a sepsiszentgyörgyi katolikus temetőben lévő családi sírkertben nyugszanak.

Forrás:

"Dr Fogolyán Kristóf"
Megyei Sürgősségi Kórház
Sepsiszentgyörgy